

D. N.
3/3 1947

Kina: demokrati eller diktatur?

Vid jultiden fick Kina en ny författning, avsedd att träda i kraft efter ett år, på juldagen 1947. Den utarbetades av en vald församling, i vilken det härskande partiet, kuomintang, dominerade, men som också omfattade representanter för andra riktningar, bland dem socialdemokratin; kommunisterna stod helt utanför författningsarbetet. I stort sett är den nya författningen utformad efter demokratiska linjer, varvid kinesiska traditioner smälts samman med från skilda västerländska stater hämtade mönster. Den allmänna rösträtten är statsmaktens grundval. En väljarkår, som i ett enat Kina skulle uppgå till bortåt tre hundra miljoner män och kvinnor, väljer för sex år en nationalförsamling. Denna sammanträder dock endast vart tredje år; dess främsta uppgift är att välja republikens president, men den kan också framlägga lagförslag och begära folkomröstning i bestämda frågor. Ordinärt innehåller lagstiftningsmakten av ett underhus, valt delvis av yrkesgrupper, delvis på regional bas, och av ett överhus, utsett av provinsförsamlingar. Parlamentarism är så tillvida garanterad som underhuset med två tredjedels majoritet kan störta den av presidenten utnämnda regeringen. På ett par punkter finns emellertid bestämmelser som kan tänkas bryta sönder de demokratiska grunderna. Presidentens makt är utomordentligt stor, och framför allt har han rätt att inom en vid ram utfärda lagbrytande förordningar då ett nödläge så påkallar. Medborgerliga friheter är grundlagsfästa, men inskränkningar i dessa kan beslutas "för att upprätthålla den samhälleliga ordningen och främja det allmänna intresset".

Författningen förklaras officiellt innebära att kuomintang avstår från sin privilegierade ställning i den kinesiska staten. I de provisoriska författningarna av 1928 och 1931 proklamerades visserligen folksuveräniteten, men det överläts åt kuomintang att leda folket tills det blev moget för den fulla maktutövningen. "Under förmynderskapsperioden", heter det i 1931 års författning, "besitter kuomintangs nationalkongress, såsom ställföreträdare för folkets representation, den centrala härskarmakten." Nu, säger man, är förmynderskapsperioden slut, det kinesiska folket är moget för självstyrelse, kuomintang återlämnar efter väl förrättat värv sitt förtroen-

deupdrag, och Kina får äntligen, efter tjugårigt provisorium, en definitiv författning.

Är denna teckning riktig? Skall kuomintang lämna makten? Vilka idéer vill kuomintang och dess ledare, Chiang Kai-shek, nu arbeta för? På dessa frågor väntar man sig ett auktoritativt svar i den särskilt i USA livligt diskuterade bok av den kinesiske diktatorn som för några veckor sedan utkom på engelska ("China's destiny"). Det är en bok med egendomliga öden. För fyra år sedan utkom den på kinesiska, men den har icke tidigare fått publiceras på engelska. Den föreligger nu i två skilda översättningar, av vilka den ena är auktoriserad, medan den andra utgivits utan Chiang Kai-sheks tillstånd. Oliketerna de båda upplagorna emellan kan bilda utgångspunkten för en lärd politisk debatt.

Mycket i Chiang Kai-sheks bok är underligt välbekant. Den kinesiske ledaren följer, medvetet eller omedvetet, ett mönster vars grunddrag återfinns i den kristna läran och som sedan med variationer och utsmyckningar möter i otaliga politiska ideologier. Paradiset—syndafallet—försöningen, det är huvudtemat. Kinas folk är av naturen det bästa av alla folk, fredligt, flitigt, osjälviskt, förnöjsamt, intelligent och fromt. Dessa goda egenskaper blomstrade under en guldålder som varade i tusentals år. Sedan kom ormen, eller riktigare ormarna, till lustgården, först Manchudynastin och därefter främlingarna från Europa. Särskilt under inflytande av européerna och de eftergifter och koncessioner de genomdrev har det kinesiska folket försämrats: lättja, omoral, egennytta, inre strider, fallenhet för det utländska, icke minst för främmande ideologier, tog överhanden. Frälsare blev kuomintang, som genom sin "revolution" verkat för folkets återupprättande, slagit tillbaka det japanska anfallet och år 1943 lyckats få de förödmjukande fördragen med främlingarna upphäva. Nu skall den gamla goda tiden återupstå, och det kinesiska folket skall, fritt från främmande inflytelser, få tillbaka sin naturliga ädelhet och styrka.

Att få reda på vad Chiang Kai-shek menar, vilken politisk och social regim han önskar, är emellertid inte lätt. I fråga om att eftertryckligt förkunna och oavbrutet upprepa banaliteter står Chiang i en särklass bland politiska ideologer, trots den hårda konkurrensen på området. Han finner härvid gott stöd i sina lärofäder, från Konfutse till Sun Yat-sen; deras ofta åberopade uttalanden är i regel väl formulerade, men blottade på konkret innehåll. Tydligt är dock att Chiang tar avstånd från alla "främmande" politiska idéer: fascism, nazism, kommunism, liberalism, socialism, imperialism. Tydligt är också att han är nationalist i den meningen att

han sätter det kinesiska folket högt och fordrar full frihet för Kina, men icke i den meningen att han kräver politisk expansion: viljan till fred betygas med en energi som icke blir mindre övertygande därför att den är självfallen efter många års krig.

I fråga om den inre ordning som är önskvärd uttrycker sig Chiang däremot icke blott oklart, utan även motsägelsefullt. Han talar om frihetens värde och angriper alla former av majoritetsförtryck; hans hat mot kommunismen tycks innefatta också hat mot diktaturen. Men samtidigt betonar han frihetens faror. "Extrem personlig frihet som förvandlar individerna till en hög sandkorn kan inte tillåtas vare sig under kriget eller under tiden efter kriget." Det kinesiska folket måste, enligt föregångaren Sun Yat-sens ord, "frigöras från idén om 'individuell frihet' och sammansvetsas till en stark enhet, liknande den fasta massa som uppnås vid blandningen av cement och sand". Då Chiang förkunnar kuomintangs och dess ungdomsrörelses mission förs tanken på Hitler och Mussolini. Alla kineser bör vara medlemmar av dessa organisationer. "Kinas öde är anförtrott åt kuomintang... utan kuomintang skulle Kina vara berövat sin livsnerv." Medlemmarna av partiets ungdomsrörelse "skall uppfostras strängt och lära sig hård disciplin. Deras mission är att rädda landet från förfall och upplösning, att utplåna nationens förödmjukelser, att återställa nationens styrka, att visa trohet mot staten och sonlig vördnad mot nationen". Hur skall det då gå med de partier eller riktningar som ställer sig utanför? "Så länge de skilda riktningarna och organisationerna i Kina inte skaffar sig regionalt herravälde genom våld eller motstånd mot revolutionen, så länge de inte hindrar befrielsekriget, så länge de arbetar i nationens, revolutionens och det nationella återuppbyggandets intresse har jag inte för avsikt att motverka dem, utan önskar dem tvärtom framgång och lycka." Det är inte klart besked.

Intrycket av författningen och Chiangs skrift blir att det av konservativa element behärskade kuomintang har för avsikt att bevara ledningen, att man inom den nya demokratiska författningens ram kan och vill bevara den reella partidiktaturen. I jämförelse både med den gamla regimen och den kommunistiska ordningen i Nordkina är den nya författningen formellt ett steg i riktning mot folkstyrelse, men i praktiken behöver skillnaden icke bli stor. General Marshalls kritiska pessimism vid avresan från Kina jävas inte av den kinesiske diktatorns här berörda prestationer. Huruvida en demokrati — i ordets egentliga mening — för närvarande kan tänkas i Kina är en annan fråga.